

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{12}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta. Vsaka vrsta v »Malih naznanilih« stane 30 h.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 16. V Ljubljani, 31. avgusta 1915. Letnik XXXII.

Obseg: Naznanilo kmetovalcem. — Soseđa Razumnika konjereja. — Skrbimo za dobro seme! — Kuga v gobcu in na parkljih. — Preskušanje jajec na njihovo svežost. — Vprašanja in odgovori. — Družbene vesti. — Inserati.

Semensko ozimno žito,

in sicer **rž** in **pšenico** bo imela c. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani za svoje ude v zalogi. Cena pšenici bo 58 K in rži 46 K za 100 kg iz Ljubljane. Naročene so le priznane dobre vrste, ki so se drugje sponesle.

Ugoditi bo mogoče le pravočasno došlim naročnikom, ki jih je zato nemudno semkaj sporočiti in je obenem kupno vsoto po poštni nakaznici poslati. Naročiti je po dopisnici ali v odprtem pismu. Denar je poslati po poštni nakaznici ter se na odrezek ne sme ničesar drugega zapisati kakor le naslov odpošiljatelja.

Kakovosti semenskega žita so izvirne in iz priznane semenske vzgojevalnice; c. kr. kmetijsko ministrstvo je dalo izrecno pooblastilo za razpečavo tega pridelka kot semensko blago.

Da se odpošiljanje ne zakesni, naj družbi vsak naročnik sam ob naročanju po možnosti pošlje vreče, ker jih ji primanjkuje.

Družba ne prevzame nobene odgovornosti za pravočasno izvršitev naročila, kajti lahko se pripeti, da od nje kupljeno in plačano semensko žito pravočasno ali sploh ne pride, kajti izposlovanje dovolitve izvoza dolgo traja, morda se sploh ne dobi in na železnici pa lahko nastanejo velike ovire, oziroma zakesnitve. Take težkoče lahko tudi nastanejo pri odpošiljatvi iz Ljubljane.

C. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani.

Soseđa Razumnika konjereja.

(Dalje.)

Prvi hlapec je prijel Krima pri glavi, drugi pa mu je dvignil nogo.

Razumnik je rekel kovaču: „Najprej je treba popraviti tole nepravilno kopito. Ako se prikrajša peta, potem se tudi noga v biclju itak ne bo več šibila navzad.“ (Glej podobo 38.)

Kovač je rezal in strugal petni del toliko časa, da je bila peta za več kot $1\frac{1}{2}$ cm krajša. Ko je bil s prvo nogo gotov je isto delo začel tudi pri drugi.

„Sedaj pa pogledjmo kako bo stopal Krim,“ se je oglašil Razumnik. „Mislim, da bo sedaj njegova hoja pač veliko boljša.“

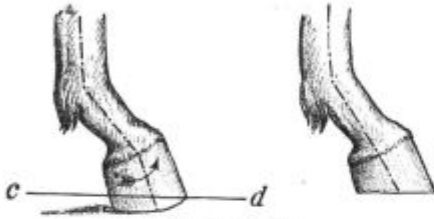
Radovedno so vsi opazovali Krimovi zadnji nogi. „Seveda je sedaj veliko boljše,“ so klicali vsi vprek. „In koliko lepše pa tudi postavlja sedaj svoji nogi!“

„Tudi meni se zdi tako,“ se je zopet oglašil Razumnik. „Če se bo lahko pasel na takem pašniku, kjer se mu noge ne bodo vdirale skoraj do kolen v močvirje, tedaj bodo noge hitro dobre in tudi nadaljna rast bo pravilna. Če bi se pa utegnila noga še vedno šibiti, tedaj pa mu jo bo treba povezati tako, kakor se je to

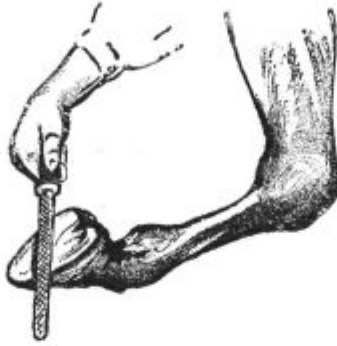
zgodilo že pri Čednikovem žrebetu.“ (Glej drugo podobo v 15. poglavju „Hlev in tekališče za žrebete.) „Čednikovo žrebe sedaj že prav lepo hodi. — Poglejmo pa sedaj še prednji nogi.“

Razumnik je ogledoval prednji nogi nekaj časa, potem pa je dejal: „Tu sta kopiti nekam poševno zrasli in prstni del je prav razločno navznotraj obrnjen. Notranji del prstne stene je treba popiliti in ostružiti, potem bo pa žival lahko svojo nogo pravilno postavljala. (Glej prvo podobo tega spisa.) Ako se to zvrši, potem vsaj po mojem mnenju na tej nogi ni potreba nobenega popravila več.“

Žrebetu so dvignili desno nogo in kovač je prijel za nož, da bi začel

Podoba 38.

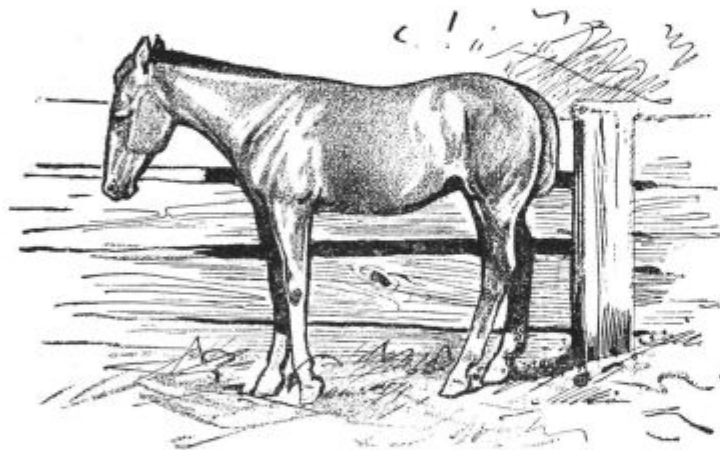
Podoba 39.

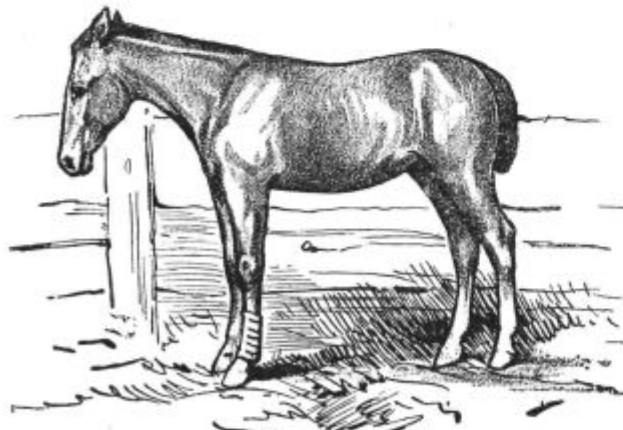
Podoba 40.

Podoba 42.

Podoba 41.

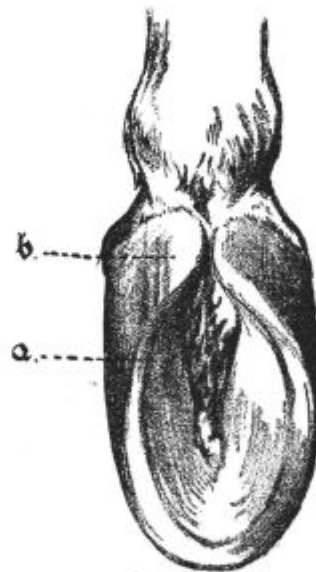
Podoba 45.

porezavati.

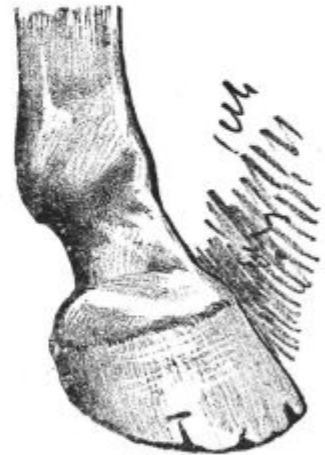
„Za božjo voljo, nikar z nožem!“ je kriknil Razumnik. „Vse take stvari se pri žrebetih nikdar ne popravljajo z nožem, ampak le s strugalom ali rašpo. Le v slučajih, ko je treba porezati večje dele, se sme do gotove meje rabiti nož, potem se pa nadaljuje s strugalom. Vse manjše prikrajšave in popravila naj se pa načeloma zvršujejo edinole s strugalom.“ (Glej pod. 39.)

Ko je kovač opravil svoje delo pri desnem kopitu, so se navzoči kar spogledali, kajti žrebe je po tem popravilu moglo nogo popolnoma pravilno postavljati in je tudi potem pravilno hodilo. Isto se je zgodilo z levim kopitom.

Jazbar je bil tega tako vesel, da kar verjeti ni mogel in zato mu ni zadostovalo, da bo hlapec žrebe samo nekoliko po dvorišču prepeljal, ampak mu je ukazal voditi ga večkrat semintja, sam pa je gledal začudeno za žrebetom, kajti kar verjeti ni mogel, da

Podoba 43.

Podoba 44.

je resnica, kar je videl.

Razumnik je privzdignil žrebetu desno prednjo nogo in je rekel: „Preden gre žrebe v hlev bi pa vendarle tudi rad nekoliko pogledal, kakšno je kopito spodaj in posebno kakšna je strela.“

Ves podplatni del kopita je bil na debelo zatlačen s steljo in z gnojem ter s prstjo. Vso to nesnago je skrbno očedil s kopita.

„Kaj pa je to,“ je naenkrat vzkliknil. „Saj je vse preluknjano in razrito! Tu vidim na treh mestih otlo steno.“ (Glej podobo 40.)

„Mari je to kaj nevarno in škodljivo?“ je vprašal Jazbar. „Doslej sem vedno in zatrdno mislil, da so kopita popolnoma v redu in zdrava.“

„Nesreča sedaj ni ravno še tako velika,“ je odvrnil naš razumni znanec. „Ako pa prepustiš kopito samemu sebi in se za negovanje istega ne boš takoj začel brigati, bo kopito v kratkem popolnoma pokvarjeno in škoda bo potem seveda vsak dan večja.“

„Kaj pa naj vse storim?“ je vprašal Jazbar.

Razumnik mu je odvrnil: „Predvsem moramo sedaj takoj vso nesnago s kakim topim predmetom skrbno odstraniti iz luknjice in jih potem z kolomazom zamazati.“

Kovač je takoj vse luknjice dobro očistil in jih nato dobro zamazal s strjenim kolomazom.

„Odkrito povem, da nikdar niti sanjal nisem o tem, da se morajo kopita tudi pri mladih žrebetih večkrat pregledovati in čistiti,“ se je izpovedoval očitno Jazbar. „Mislil sem, da je za kopita treba skrbeti samo pri tistih žrebetih, ki so večinoma v hlevu, ki torej malokdaj pridejo na prosto, moji živalci pa spuščam redno vsak dan na pašo ali pa vsaj na tekališče.“

„To pa velja le za take pašnike, ki niso močvirni, kjer so tla suha in primerno trda,“ ga je poučil Razumnik. „Tvoje tekališče pa prav gotovo ni tako. Na njem, na takem zanikernem močvirju si žival kar tako ne more zadosti obrabiti kopit. Če hočeš prav in dobro, tedaj moraš pač vsake štiri tedne kopita dobro pregledati. Isto velja tudi za žrebeta pozimi, ko ne pridejo skoraj nič na prosto. Kopita vsake štiri tedne enkrat dobro preglej, jih dobro z vodo operi in pokliči kovača, da postruga in popili, kar je treba. Tudi strelo je treba večkrat dobro osnažiti.“

„To si pa zapomnim za prihodnjo zimo, da se bom vedel ravnati,“ je zatrdil Jazbar.

„Ker sem ravno že tu, bi pa vendarle rad ogledal kopita tudi od drugega žrebeta,“ se je zopet oglasil Razumnik. „Morda tudi tu ni vse tako, kot bi naj bilo!“

„Privedi Mlado vunkaj!“ je zaklical Jazbar hlapcu. Komaj rečeno, že tudi storjeno!

Prav lepa, živa in skočna je bila žrebica Mlada. „Stavim, da tu razen napake na levi prednji nogi ne boš našel nič posebnega!“ je zaklical Jazbar.

„Počakaj!“ mu je odvrnil Razumnik, ki je med tem žrebico natančneje ogledoval. „Prvo je torej to, da ji noga res uhaja v biclju naprej (glej podobo 41), toda to še ni vse! Tudi kopita mi popolnoma ne ugajajo. Le poglej, kako krhko, krhljivo in razpokano je vse! (Glej podobo 42.) Strela je kar nekam krhka in mehka. Da, da, le poglej Jazbar! Tudi tu je negovanje in oskrbovanje kopit silno potrebno.“

Jazbarju je bilo težko kot skesanemu grešniku in je zato vprašal Razumnika, kaj naj stori v tem primeru in ali naj tudi ta kopita sčim namaže.

„Predvsem skrbi za to, da se bo žrebetom v hlevu dovoljno in z dobro steljo nastiljalo,“ ga je učil zvedeni prijatelj. „Večkrat ukaži izpirati podplat in strelo, pa vselej bodi tudi ti sam poleg in dobro glej, kaj vse bi bilo potrebno ukreniti. Vidiš, strela je že napol gnila in vsa podlunkjana. (Glej podobo 43.) To je treba dobro očistiti in z lesnim katranom pomazati. Posebna sila pa je že, da se primerno opilijo robovi, ker sicer bi se rog začel krhati in razpokavati.“

„Ali so razpoke kvarne?“ je zopet vprašal Jazbar.

„Male napokline v petnem delu niso ravno preveč kvarne, toda veliko bolj nevarne so take napokline v prstnem delu kopita,“ je pravil Razumnik. „Pa tudi pri majhnih razpoklinah ne smeš nikdar zamuditi, da ne bi poklical kovača, ki naj povprek proti napoklini nekoliko vžge v rog, da se napoklina potem ne bo mogla razširiti v veliko razpoko. (Glej podobo 44.) Seveda je treba tudi od časa do časa ostrugati in opiliti kopitni rob, kajti tudi to se mora pravočasno zgoditi, da se izogneš tvorbi napoklin.“

Razumnik je vzel strugalo v roko in ž njim kopitni rob lepo opilil in postrugal tako, da razpoklin ni bilo več videti, ker niso bile globoke.

„Svetovati ti pa moram še nekaj Jazbar,“ je rekel Razumnik. „Kopito je precej krhko, zato namaži po večkrat na teden celo kopito in posebno venec z zmesjo, ki si jo napraviš iz vazelina in lovorjevega olja (tri dele vazelina in en del lovorjevega olja.) Ne pozabi na strugalo koncem vsakega četrtega tedna! Podplatni del in strelo pa izmivaj najmanj vsak teden po enkrat.“

Jazbar se je Razumniku lepo zahvalil za modre nasvete in si je tudi obljubil se vestno po njih ravnati.

Delal je res tako in nikdar ni imel prilike, da bi se bil smel in mogel hudovati na Razumnika zaradi napačnih nasvetov, ker takih Razumnik nikdar ni dajal, kajti v konjereji se je pač tako dobro spoznal, kot ne kmalu kdo v devetih farah naokoli.

Krimove napake so kmalu skoro popolnoma izginile, Mladi pa je Razumnik ovil v biclju naprej uhajajočo nogo v poklejene povoje. (Glej podobo 45.)

Po štirih tednih so povoje zopet odstranili in noga se je dotlej že popolnoma utrdila.

Tudi kopita Mlade so bila dan za dnem boljša in žrebica je postajala vedno lepša.

J.

Skrbimo za dobro seme!

Kmalu pride čas jesenske setve. Bolj kakor v prejšnjih letih moramo letos skrbeti, da sejemo le dobro seme in da skušamo tudi s pomočjo dobrega semena priti do boljših pridelkov. V tem pogledu nas čaka še mnogo hvaležnega dela. Poglejmo v druge države, poglejmo n. pr. na Nemško, koliko se tam dela in koliko dobrega se je že storilo za požlahtnenje domačega semena. Tam imamo cele kmetije s kmetijskimi veččaki, ki se pečajo izključno le s požlahtnjevanjem žitnega in drugega semena. Lahko jih imenujemo semenska vzgajališča. Tam se deluje po eni strani s skrbnim odbiranjem semena, po drugi pa s skrbnim pridelovanjem semenskega žita in drugih rastlin na zboljšanje pridelkov, in sicer glede kakovosti kakortudi glede na rodovitost. Vsega tega pri nas še manjka. Po Češkem in Nižje Avstrijskem imamo tudi že take postaje, ki oddajajo skrbno pridelana in skrbno odbrana semena in ki so že veliko pripomogla, ako se je povzdignila rodovitost žita in njegova odpornost proti navadnim boleznim.

Pri nas se tudi že močno zavedamo prednosti boljšega semena in menjave semena. Zato tudi eden in drug s semenom rad menjava. Vendar se pa še pogostoma dogaja, da sejemo, kar imamo in kar nam pride v roke, ne da bi se hoteli potruditi in da bi seme bolj skrbno odbrali in očistili.

To je velika napaka, ki jo moramo odpraviti! Letos najbrže ne bo mogoče dobivati žitnega semena od drugod, ker je žito povsod zaseženo. Tudi ni menjava semena povsod opravičena, dasi eden in drug misli, da ima s tujim semenom več uspeha. Od drugod dobljeno žitno seme je za naše kraje večkrat le v toliko boljše, ker je bolj skrbno odbrano ali sortirano. Ako bi pri nas seme tako skrbno odbirali in čistili, bi imeli tu in tam ravnotako ugodne uspehe ali pa še lepše. Prav pri pšenici in rži se vnanje vrste pri nas nič kaj ne sponašajo, ker se ne prilegajo ne naši zemlji in njeni obdelavi, ne našem podneblju. V tem oziru je kmetijska šola na Grmu napravila poskuse z najrazličnejšimi vrstami in je prišla do zaključka, da daje v novomeškem okraju domača pšenica primeroma še najlepší pridelok.

Zaraditega je posebno važno, da skušamo žitne pridelke zboljševati najprej z domačim semenom, ki ga moramo zanaprej bolj skrbno odbirati, kakor smo bili dosedaj vajeni. V vsaki vasi, pri vsaki podružnici bi morali imeti dober stroj za čiščenje in prebiranje (sortiranje) žita.

Na ta način se bodo dosedanji pridelki še za mnogo boljšali, podobno kakor po drugih deželah.

Kdor ni letos pridelal dosti lepega semena, naj ga skuša dobiti iz sosednjih domačih krajev, iz takih leg, kjer je žito bolje storilo. Taka zamena domačega semena je umestna in potrebna in se da tudi v današnjih razmerah izvesti. V višjih, bolj odprtih in zračnih legah se navadno pridelala lepša in bolj klena pšenica kakor pa v nizkih legah in zatišjih. Na vsak način moramo gledati, da sejemo lepo in težko zrnje, ker le iz takega semena dobimo močne in krepke kalice, ki nam od vsega početka naprej zagotavljajo boljše letino. Slabega, medlega in stisnjenega zrna pa ni sejati, ker nam iz takega semena zrastejo bolj občutljive in manj rodovitne rastline. Rohrman.

Kuga v gobcu in na parkljih.

Z govejo živino, ki je prišla iz Primorskega, se je pri nas na Kranjskem zanesla v mnoge kraje kuga v gobcu in na parkljih; ker vsled vojnih razmer ni mogoče vse potrebno ukreniti, da se ta kuga v kalu zatire, zato je domnevati, da se bo bolezen po naši deželi močno razpasla. V sedanjih razmerah je pač dolžnost živinorejcev samih, da si kolikortoliko sami pomagajo.

Živinorejec mora poznati naravo te kuge in sredstva, kako se odvrata, oziroma mora vedeti, kako je ravnati, da se živali obvaruje pred okuženjem, in če so okužene, kako se kuga zatira.

Kugo v gobcu in na parkljih povzroča gliva, ki, prenesena na druge živali, takoj povzroči okuženje, t. j. hudo vročinsko bolezen, ki se pri njej napravi mehurčast izpuščaj na sluznici v gobcu in na jeziku, na smrčku, v precepu na parkljih, redkeje pa tudi na vimenu, zlasti na sescih.

Kuga v gobcu in na parkljih je silno nalezljiva.

Kjer je ta bolezen med živino hudo razširjena, se večkrat sliši, da se po nji okužijo tudi ljudje. Navadno obole vsled uživanja mleka, presnega masla in sira, ki ga dobe od krav, ki trpe na tej bolezni.

Redkejši so slučajji, da pride ta kuga na človeka naravnost od živali, bodisi da se je človek dotikal obolelih delov života pri molži, klanju in zdravljenju. Bolezen je nevarna posebno otrokom. Ljudje zaradi nje tudi lahko umrjejo.

Od te bolezni obolela živina navadno v krajšem ali daljšem času zopet okreva. Le včasih in ponekod pogine 50 do 80 odstotkov obolele živine. Teleta navadno poginejo vsa. Posebno veliko škodo dela ta kužna bolezen sicer v gospodarstvu. Živina dalj časa ne more delati, med tem postaja mršava in suha ter daje tudi veliko manj mleka kakor zdrava. Najhujše je pri tej kužni bolezni, da se tako naglo širi. Z ozirom na nevarnost, ki preti predvsem kmečkemu prebivalstvu, in ker se kuga v gobcu in na parkljih tudi na človeka prenaša, so se izdale posebne veterinarske in varstvene odredbe. Naš zakon o živinskih kužnih boleznih prepoveduje poleg drugega tudi semnje v okuženih krajih in izvoz živine iz takega okraja. Da

se kuga hitreje odpravi, ukazuje zakon, da se od slučaja do slučaja lahko pobije tudi večje število goved. Meso ni sicer neužitno, vendar pa odloča živinozdravnik, v koliko je za užitek sposobno.

Prodaja presnega mleka iz okuženih in osumljenih hlevov je prepovedana kakortudi uživanje takega mleka. Mlekarne in drugi, ki hočejo prodajati mleko, ga morajo prevreti ali pasterizirati.

Žival se kuge naleze od drugih živali v hlevu po slini. Sline bolne živali in tekočina, ki se izceja iz obolelih mehurčkov na telesu onečistijo krmo, vodo, steljo, pašnike, ceste, železniške vozove itd. Tudi po roki, obleki in obuvalu ljudi, ki negujejo živali, se lahko prenese bolezen. Posebno nevarni so mesarji, rezači, krošnjariji, hlapci in dekletke, ker se po njih bolezen posebno lahko prenaša.

O ravnanju z živalmi, ki so obolele za kugo v gobcu in na parkljih, piše Francišek Waldhäusl v listu „Der Praktische Landwirt“ takole:

Velike izgube, ki jih povzročata kuga v gobcu in na parkljih, me silijo, da objavim svoje velike tozadevne izkušnje. Kakorhitro je dognano, da je kako govedo že okuženo, se priporoča takoj vse druge živali v hlevu okužiti s sluzom iz gobca, kajti ostale zdrave živali bodo prej ali slej tudi okužene, zato je bolje, če je bolezen naenkrat v vsem hlevu in se prej konča.

Posebno skrb naj ima živinorejec za sesajoča teleta, ki redno poginejo, če ostanejo pri svojih materah. Kolikor telet ni mogoče takoj prodati, jih je treba postaviti v drug, osamljen hlev ter umetno napajati z zavretim mlekom, ki se teletom daje shlajeno na 28°C.

Hlevi z bolno živino morajo biti hladni in dobro prezračevani, kajti pregorki in neprezračevani hlevi pospešujejo groznično vročino živali, ki je zelo nevarna za njih življenje. Seveda je brezpogojno treba poklicati živinozdravnika, ki da vsa potrebna navodila in zlasti pove, kako je vsak dan živalim meriti toplino.

Prve dni po okuženju se mora zlasti negovati in čistiti gobec ter parklji. Parklji se z mlačno vodo dobro izpirajo, precep parkljev in nadparkeljni člen se namaže z lesnim katranom in staje se dobro nastiljajo s suho steljo. Pozneje med boleznijo se morajo parklji ohraniti suhi ter se zdravijo s kakim razkužilnim praškom, ki ga zapiše živinozdravnik. Če se pri zdravljenju parkljev ne ravna skrbno, se narede globoko segajoče gnojne otekline, parklji odpadejo in žival se mora zaklati.

Gobec se mora znotraj in zunaj, ravnotako nosnice vsak dan dvakrat do trikrat izprati s kinosolovo vodo, in sicer po navodilih živinozdravnika. Izmirvanje naj se vrši prav nežno s kako mehko in čisto cunjco ali z gobo, da se ne odrgnejo mehurčki in se ne poškoduje nanovo zrasla sluzna koža. Še bolje se vrši izpiranje s kako brizgalnico. Kadar mehurčki na čeljustih potemne, je priporočeno gobec izpirati z redko galunovo vodo.

Po izbruhu kuge se mora prav posebno paziti na vime, ki pri tej bolezni zelo trpi. Vročna vimena je treba hladiti z mrzlimi obkladki. V ta namen se robci namočijo v očetnokislj glini, da se na ta način preprečijo vnetja in uljesa. Tudi mazanje vimenov z zmesjo iz ilovice in kisa je dobro sredstvo. Seveda se morajo vimena pred vsako molžo osnažiti z mlačno vodo, drugače se namolzeno mleko hitro skisa. Trde otekline na vimenih je treba vsak dan dobro natreti z mažo, sestoječo iz dveh delov lorberjeve maže in enega dela živosrebrne maže, dokler se oteklina ne izdubi. Razpokane in mehurčaste seske je treba mazati z mažo iz svinčene beline

Razen opazovanja in zdravljenja tu omenjenih boleznih prikazni je pa nepretrgano noč in dan treba paziti na splošno stanje bolnih živali, kajti če imajo živali trajno vročino in več dni ne jedo, silno hitro propadajo in navadno najdragocenejše plemenske in molzne živali brez vsakih bolečin hipno poginejo. Glavna pozornost se torej mora obračati na odvrčanje groznične vročine ter se zato mora na dan večkrat pri živalih meriti toplina, in kakor hitro se ta dvigne nad 40° C, se mora nemudno poklicati živinozdravnika. Dokler ne pride živinozdravnik, je dobro domače sredstvo čaj iz cesarskega korena in lavorovega praška, ki se daje živalim piti. Ker se pri veliki vročini posuši vsebina želodca in črev, zato je treba paziti, da živali lahko odkladajo blato, in se jim v to svrhu dajo hladeče in raztapljajoče dristve. Če je žival dlje časa zaprta, se ji pomaga s kakim dristilom. Izkušnja uči, da dolgotrajno zaprtje pri kugi v gobcu in na parkljih povzroča veliko groznično vročino, ki je mnogokrat vzrok smrti.

Najnevarnejši čas se pa takrat prične, kadar živali čez tri do šest dni, ko so izgubile tek, zopet prično rade jesti, imajo čist gobec, se zobje ne majejo in je sploh stanje bolnih živali razmeroma dobro. V tem času je treba strogo paziti na pravilno pokladanje in naj živali dobivajo po malo lahko prebavne hrane. Zlasti se je ogibati močnih krmil, ki pospešujejo tvorjenje mleka. Živali namreč ne morejo ob začetem zdravljenju prenašati in prebavljati velikih množin krme in se zato lahko sluznice vampa vnamejo, pokaže se vnovič močna groznična vročina, krma v prebiralniku se strdi in žival vnovič oboli. V tem času največ živali pogine. Če je živinozdravnik hitro na mestu, more pač včasih najhujše preprečiti. Na vsak način je pa najbolje med tem časom boleznih živali prav pičlo krmiti ter na mleko kakih 8 do 14 dni ne računati in le počasi preiti k zadostnemu krmiljenju.

Ko je kuga ponehala, se morajo parklji preiskati ter s primerno previdnostjo porezati, oziroma skrajšati, in vsa gnojna mesta odstraniti ter primerno zdraviti.

Krave, ki so bile bolne na tej kugi, kaj rade zvržejo in je v tem slučaju treba na pomoč poklicati živinozdravnika.

Preskušanje jajec na njihovo svežost.

Po večjih mestih, kakor v Parizu, na Dunaju itd., kjer so tržne centrale za vsakovrstno blago, se preskušajo jajca na čisto primitiven in hiter način. Vsakdo se lahko prepriča sam z malimi stroški, da je preskus zanesljiv. V Parizu n. pr. kjer veljajo jajca, ki so poletni 1—3 dni, pozimi 1—6 dni stara, kot sveža, se vrši preskušanje jajec na sledeči način. Stopi se 145 g kuhinjske soli v 1 l vode, in v to raztopino se položi jajce.

Vzemi torej eno posodo, ki je 15 cm visoka in 10 cm v premeru, (okrogla). Taka posoda drži sicer več kot 1 l, toda ta je prilična, da se pri polaganju jajec raztopina ne razliva. Ko si v to posodo zlij natančno 1 l vode, natehtaj 145 g soli in jo vsuj v posodo, kjer se nahaja odmerjena voda. To mešaj toliko časa, da se raztopi vsa sol v vodi. Nato vzemi jajce, o katerem hočeš vedeti starost in ga pazljivo, z dvema prsti držoč, spuščaj tako v raztopino, da je debeli konec jajca obrnjen proti vodni gladini. Je jajce samo 1 dan staro, potem se potopi do dna; če je starejše, ne doseže dna. Če je jajce 3 dni staro, plava pod vodno gladino; je

jajce starejše nego 5 dni pride isto do vodne gladine in čim starejše je, tem več ga gleda iz raztopine.

Ta preskušnja jajec se razlaga na sledeči način:

Kakor je znano vsakemu so vsa telesa luknjčava. V teh luknjicah se nahaja zrak in so tako majhne, da jih prosto naše oko ne more videti. Istotako obstoji jajčna lupina iz majhnih luknjic, imenovane „zračne luknjice“. Skozi iste shlapeva voda, ki se nahaja v jajcu in na ta način se zmanjšuje teža jajec od dne do dne.

Še bolj natančno bi bilo, če bi se naredila ena raztopina s specifično težo 1,080 in drugo z 1,060. Ako jajce v prvi tone, je brezpogojno sveže in jajce, ki pa v prvi raztopini ne tone pač pa v drugi plava, ni več sveže in tudi nesposobno za prodajo.

Raztopina je za večkratno uporabo, in je treba isto dobro pokriti in shraniti. Preden se pa raztopino zopet rabi, naj se jo dobro premeša.

Prijatelj Ciril, cand. agr.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa kmetijsko-gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrste med „Vprašanja in odgovore“, na ostala vprašanja se pa odgovarja pisмено, če je priložena znamka za odgovor. Odgovarja se edinole na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom; brezimna vprašanja ali taka, ki so zaznamovana le z začetnimi črkami, se vržejo v koš. V „Kmetovalcu“ se pri vprašanju nikdar ne natisne vprašalčeve ime, ampak vedno le pričetne črke imena in kraja. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj 4 dni pred izdajo lista; na pozneje došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako kmetijsko-gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso kmetijsko-gospodarska, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le pisмено, če je pisnu priložena 1 K v znakah kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu. Zadnje zlasti velja za pravne odgovore, ki seveda morejo biti le splošne vsebine, kajti uredništvo ne more poznati vseh včasih zelo važnih okoliščin in zato za take odgovore ne prevzame nikakega jamstva.

Vprašanje 101. Prosim pojasnila kje bi dobil 50.000 smrekovih sadik, ali pa če se mi izplača, da bi sam sadike vzgojil iz semena, ker imam dovolj smrekovih storžev? (J. P. v M.)

Odgovor: Smrekovih sadik bo letošnjo jesen in prihodnjo spomlad na razpolago, kolikor jih bo kdo hotel, saj še lanskih ni bilo mogoče vseh oddati. Naroča se pri c. kr. deželnem gozdnem nadzorništvu v Ljubljani. Z naročilom naj se obenem navede lega dotičnega gozda, kjer se name-rava saditi, da se more presoditi, iz katere gozdne drevesnice bi bilo najbližje poslati sadike. — Na razpolago so tudi bori, macesni, jelke, kanadski topoli, akacije itd. — O pridobivanju smrekovega semena smo priobčili 1. 1913. v 21. in 22. številki „Kmetovalca“ v naslovnih člankih toliko, da se more vsakdo, kdor bere, poučiti o tem predmetu. — Ker je dovolj sadik na razpolago, Vam ne kaže ukvarjati se s semenom. Š.

Vprašanje 102. Vse moje kokoši in piščeta imajo piko, t. j. jezik imajo prevlečen z belo trdo kožo. Ali je ta bolezen za perutnino nevarna, od česa jo dobi, ali je nalezljiva in kako je piko pri perutnini zdraviti? (A. K. v P.)

Odgovor: To, kar pri nas pri perutnini in sploh pri pticah imenujejo piko na jeziku, je snetiva bolezen sluznih kož v dihalih, v kljuno in na očeh ter jo povzroča zelo nalezljiva bakterija. Bolezen je kužna in ima razne oblike, kamor štejeemo tudi davico kokoši. Na jeziku in na čeljustih, včasih tudi na požiralniku in sapniku se nabira bel, siru podoben krupezen eksudat, ki ovira požiranje in dela bolečine. Če se ta eksudat v 4 do 6 dneh ne ognoji in ne odpade, potem se strdi, in kokoš pogine, ker ne more ne jesti ne dihati. Bolezen se pokaže tudi na očeh in na rožih, ki postane blede in včasih tudi snetiva. Bolezen se zdravi stem, da se odstrani beli eksudat ter zmiva z vodo, v kateri

je raztopljenega 1 do 2% peklenskega kamna. Če je eksudat tudi v nosu, je tudi vanj treba brizgati to vodo. Priporočajo tudi eksudat odstrgati, odstrgana mesta namazati s peklenskim kamnom in petem v kljun in nosnice brizgati po dvakrat na dan enodstotno karbolno vodo. Mazanje jezika, čeljusti in nosnic z oljem olajša dihanje. Prva reč pa vedno ostane to bolezen sploh preprediti. Ker je davica silno kužna bolezen, naj se zdrave živali takoj ločijo od bolnih. Gnoj iz okuženega kurnjaka naj se sežge, a kurnjak naj se opere z vročim lugom. Še zdravim živalim naj se daje polodstotne karbolne ali salicilne vode, da se bolezen odvrne.

Vprašanje 103. Ali bi imelo kaj pomena gnojiti gorske senožeti, t. j. rovte z umetnimi gnojili, kjer se s hlevskim gnojem sploh ne more gnojiti? (J. K. v N.)

Odgovor: Gnojenje rovt, t. j. gorskih senožet z umetnimi gnojili ima naravnost velikanski učinek. Dušika je v teh senožetih navadno dovolj, pač pa nedostaja fosforove kisline in kalija, zato je rovte predvsem gnojiti s fosfatnimi in kalijevimi gnojili. Priporočamo Vam rovte pognojiti v jeseni s Tomasovo žilindro ali s kostno moko, ki sta obe fosfatni gnojili, in s kalijevo soljo. Na oral je vzeti vsaj 300 kg Tomasove žilindre, oziroma kostne moke in 100 kg kalijeve soli.

Vprašanje 104. Ali bi se dalo umetnim potom doseči, da bi se kože prej prskale, ker se nekatere zelo pozno, vsled česar tudi pozno skotevajo in zato pozno k mleku pridejo? Prihodnje zimo bo pri nas prav gotovo silno pomanjkanje mleka in zato bi bilo želeto, da bi vsaj kozje mleko kmalu imeli? (J. K. v N.)

Odgovor: Koze se prično prskati meseca septembra, večina se pa prska šele meseca oktobra in nekatere tudi še pozneje. Kolikor bolj je koza rejena tem hitreje se prične prskati. Če hočete, da se bodo koze kolikor mogoče hitro prskale, jih morate dobro krmiti ter jim zato pokladati kakega močnega krmila. Pri dovolj starih in dobro rejelih kozah se prskanje vzbudi, če se jih ima neprestano skupaj s čvrstim kozlom in se jim daje piti mleko od koz, ki se že prskajo.

Vprašanje 105. Pri nas na Gorenjskem se je silno razširila kuga v gobcu in na parkljih pri goveji živini, a navzlic naznanilu ni nobenega živinozdravnika blizu, ki bi nam šel na roko. Vprašam torej kako je okuženo živino zdraviti? (M. V. v V.)

Odgovor: Živinozdravnikov je silno malo in še tisti, ki so doma ostali, so z delom tako preobloženi, da ne morejo vse tisto ukreniti, kar je v mirnih časih predpisano za zatiranje kužnih bolezni. Kakor sedaj razmere stoje, se morajo kmetovalci v svojo usodo udati in računati z dejstvom, da bo polgoma večina hlevov okuženih. Kadar živina kugo v gobcu in na parkljih preboli, ostane dlje časa varna pred to boleznijo. Vsak živinorejec, ki ima to bolezen v svojem hlevu, naj sam vse potrebno ukrene, da živali bolezen brez velike škode hitro prebota. Kako je z okuženimi živalmi ravnati najdete v spisu, ki ga v današnji številki „Kmetovalca“ objavimo. Mleko bolnih krav naj se rabi za človeško hrano le prekuhano, ker tudi pri ljudeh lahko povzroči bolezen v ustih.

Družbene vesti.

Diamalt se dobi v pločevinastih ročkah po 4½ kg, ki stanejo po 8 K, dobe se pa sedaj tudi manjše ročke po 1 kg, ki stanejo 2 K (brez poštnine). Opozarjamo na spis

„Diamalt, dober pripomoček pri peki“ v peti številki letošnjega „Kmetovalca“.

* **Antiavita** v varstvo setev pšenice, turščice, graha, graščice, travnih in deteljnih, vrtnih in gozdnih semen vseh vrst pred poljskimi vranami, vrabeli, kokošmi, golobi, fazani itd. si je družba z ozirom na predstojajočo setev ozimne zopet nabavila. Osminka kile v dvanajstih litrih vede raztopljenega antiavita zadostuje za impregniranje 130 kg setve ter se razpošilja kot vzorec brez vrednosti. Glede uporabe antiavita opozarjamo na spis „Odvračanje škode po vranah“ v „Kmetovalcu“ števil. 2, z dne 15. marca 1914. Naroča naj se pravočasno pred časom setve, t. j. približno 15. februarja ali 15. septembra. Antiavit se dobi v zaklopnih po 1 kg za 14 kron, ½ kg za 7 kron 50 vin., ¼ kg za 4 krone, ⅓ kg za 2 kroni 20 vin., 50 gramov za 1 krono 10 vin.

* Umetna gnojila:

Kalisuperfosfat po K 15— 100 kg, pri celem vagonu franko na vsako postajo s popustom 25 kron.

Kalijevo sol po K 14— 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 7 K. Kdor gnoji travnike s kostno moko, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Na oral je računati 200 kg kostne moke in 100 kg kalijeve soli.

Kajnit po 7 K 100 kg.

Kostno moko po 18 K 100 kg z vrečo vred. Kostno moko je rabiti v zvezi s kalijevo soljo ali s kajnitom.

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi za odraslo goved po 12 K komad in za teleta, ovce in koze po 7 K komad. Trokarji so po 5 K komad. Požiralnikove cevi in trokarji služijo v to, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

Klajno apno, 38—42%, precipitirano (ne žgano) blago, oddaja družba v izvirnih vrečah, težkih 50 kg po 26 h. V manjših množinah pa po 28 h kg. Za manjše pošiljateve na zunan se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmu, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štopami za živino.

Sezamove in orehove oljnatne tropine so družbi pošle in jih tačasno ni mogoče nikomur več priskrbeti.

Živinske soli se sedaj sempatja na državnem kolodvoru pri oddajalšču že dobi. To dobavljanje pa ni redno in družba sprejema zato naročila le brez obveznosti. Cena je K 8.60 za 100 kg, pri čemer sta všteta vozni list in oddajna pristojbina. Vreče naj naročniki sami pošljejo. Naročila se vrše proti povzetju. Ta živinska sol ni denaturirana kuhinjska bela, ampak zmleta, kamnita, rdeča sol.

Za vinogradnike in vinske trgoce ima družba v zalogi sledeči novi dve kletarski potrebščini: 1. **Bernadotov vinomer** (vinsko tehtnico) za hitro določanje alkohola v vinu mrzlim potom. Cena temu vinomeru je 6 K ter je denar pri naročitvi naprej poslati. 2. **Eponit**, s katerim se vzame vinu vsak zoprni okus ali duh, bodisi po gnilobi, plesnivcu, po sodu, grenkobi itd. Kg eponita stane 5 K brez poštnine in zavoja. Množine eponita po 10 kg se pošilja za 60 vinarjev s poštnino in zavojem vred kakor vzorec brez vrednosti in je denar naprej poslati.